

Taller 9: Vincles ... en la interacció: un passeig per l'amor i l'escolta

IX Jornades d'Innovació a l'Etapa d'Educació Infantil

Bellaterra – 25 d'octubre de 2008

Carles Parellada Enrich (ICE UAB)

Des de la realització d'aquest taller fins el moment que n'he recollit el contingut en aquest document, han passat uns quants dies, i de ben segur unes quantes coses, espero que interessants. Desitjo que les persones que hi van participar hi trobin les principals idees i reflexions que vàrem compartir plegats. Aprofito per agrair-les-hi a totes elles la seva confiança i les seves aportacions, que van permetre que es donés un clima molt agradable a través de la conversa que es va generar, i en especial a M. Bellmunt Comas, Mercè Sorribes i Montse Vilaseca que em van fer arribar les seves anotacions, gràcies a les quals he pogut refer el fil de les idees principals sobre les que vàrem treballar. Espero què, amb la perspectiva del temps que ha passat, al rellegir aquestes pàgines cadascú hi trobi elements significatius que s'han anat mobilitzant en el fer del dia a dia en el context professional i personal, i que per aquelles persones que van participar en altres tallers els sigui útil com un referent a tenir en compte en els seus propis contextos de vida.

A tall d'introducció: informació i coneixement

Encara que sigui una forma estranya d'iniciar un taller com aquest, no em puc estar de dir que tot allò sobre el que vàrem parlar, la informació que vàrem posar sobre la taula, ja ens acompanyava des del moment que vàrem generar aquell espai compartit, i des del moment que vàrem tenir la intenció de compartir aquesta conversa. La qüestió principal és com aquesta informació, que està disponible, la convertim, a través de la interacció, en un coneixement propi que ens sigui útil a l'hora de prendre decisions sobre allò que volem fer en la nostra tasca professional i, d'alguna manera, en la nostra pròpia vida. Un coneixement que ningú pot generar per nosaltres, i que a la vegada és fruit de la interacció entre tots plegats, tenint en compte que el motiu principal d'aquella trobada era parlar del paper que els vincles tenen en els contextos d'interacció educativa, i de quina manera això té a veure amb aquestes dues vivències tan importants pels éssers humans, com són l'amor i l'escolta, que és una altra forma de dir, amb les emocions i el llenguatge.

Quines implicacions tenen aquestes idees inicials per la vida a les aules, pel treball amb els infants? Una de molt important té a veure amb el fet que a l'escola, perquè els infants aprenguin, i em refereixo a un concepte d'aprenentatge molt ampli i divers, cal generar contextos interactius, el que anomenem contextos d'aprenentatge, en els que sigui possible posar en marxa els mecanismes que els permeten accedir a la informació, que ja està disponible encara que sovint ens obstinem a pensar que tot depèn de les aportacions dels docents, i processar-la en el format que esdevindrà coneixement, personal i compartit, satisfent així, els processos de creixement personal, a l'hora que garantim el desplegament d'una cultura que ens vinculi més enllà de la nostra individualitat.

Tot plegat implica, d'alguna manera, que allò que esdevingui del fer quotidià en els centres educatius ha de moure's en l'esfera de la funcionalitat per la vida. Els infants no viuen segons una planificació externa, sinó més aviat segons un impuls intern que busca la manera de trobar la màxima coherència entre les seves necessitats bàsiques i el que podríem anomenar el "caos" extern. És el que Mauricio y Rebeca Wild¹ anomenen els processos de vida, que es donen gràcies a una membrana imaginària que els infants despleguen entre aquesta estructura interna i les exigències externes. Quan parlem d'interacció educativa del que en realitat hauríem de parlar és de quina

¹ "Calidad de vida", Rebeca Wild, editorial Herder

forma creem contexts que permetin als infants viure l'experiència de les interaccions a través d'aquesta membrana que els permeti sentir-se estimats, segurs i, d'aquesta manera sentin que tenen les necessitats de supervivència garantides i puguin desplegar el seu potencial humà vers la seva realització. Un objectiu ben apassionant, a la meua manera d'entendre.

Una mirada sistèmica vers la “realitat”

Abans d'endinsar-me una mica més en aquesta reflexió al voltant del valor de la interacció, dels vincles, volia fer esment a un aspecte clau en la meua aportació: la perspectiva des de la que analitzo tots aquests aspectes se sosté en un enfocament sistèmic dels contexts de vida i educatius.

Aquesta mirada sistèmica té les seves arrels històriques en la teoria de sistemes, de la que en podríem esmentar tres grans principis:

- . totalitat: el tot, és a dir, allò que conforma el conjunt d'un sistema, imaginem-nos un equip professional, o una aula, o una família, ..., és més gran que la suma de les parts, és a dir, el sistema té un valor afegit en relació als elements que el configuren
- . circularitat i retroalimentació: que posa en evidència que el principi lineal de causa-efecte deixa de ser l'únic referent per analitzar les coses, en funció del fet que les parts d'un sistema estan interconnectades entre elles de forma que el que afecta a un part afecta a la resta, per tant un efecte genera múltiples causes, i també a l'inversa
- . equifinalitat: podem arribar a un mateix objectiu, diguem a un mateix resultat, partint des de llocs ben diversos, la qual cosa té conseqüències molt importants en tots els àmbits de la vida i no diguem en els educatius, donat que ens obre a un munt de possibilitats que multipliquen les probabilitats d'èxit d'una intervenció oberta a aquesta multiplicitat de camins a seguir (per exemple, perquè els infants aprenguin a llegir, no existeix una sola metodologia que ho afavoreixi)

A banda d'aquests referents també tindrè en compte la perspectiva sistémico-fenomenològica de Bert Hellinger², que ens aporta el que s'anomenen els ordres de l'amor i de l'ajuda, que no explicitaré en aquest document i que es poden trobar en la seva bibliografia, i la seva traducció, per dir-ho d'alguna manera, a l'educació, amb l'abordatge que fa la Pedagogia Sistèmica, gràcies a les aportacions d'Angèlica Olvera³ i Marianne Franke⁴.

Tenint en compte aquestes prèvies, i tots els estudis de la neurociència i les reflexions que es deriven de la teoria quàntica⁵, la mirada sistèmica ens orienta vers una nova manera d'enfocar la realitat i, tanmateix, l'aprenentatge. Avui sabem abastament que podem transformar la realitat segons com la mirem, la realitat en sí mateixa no existeix com un fenomen exclusiu, és tal i com nosaltres la construïm, i ben bé podem dir que cadascú la pot construir d'una forma diferent. Per tant cada infant rebrà una informació específica de nosaltres, de tots els adults del seu context, especialment dels seus pares, que interactuarà amb la seva pròpia manera d'entendre el món. Sempre ens movem en un mar de possibilitats que gairebé són infinites, fins al punt que nosaltres som el que som i, a la vegada, allò que haguéssim pogut ser si les circumstàncies haguessin anat d'una altra manera. Dit d'una altra forma, totes les possibilitats són bones, i això ens obre a una dimensió molt més fructífera i creativa de la vida.

² “Órdenes del amor”, editorial Herder, “Los órdenes de la ayuda”, editorial Alma Lepik, tots dos de Bert Hellinger

³ “La Pedagogía Sistémica: fundamentos y práctica”, Mercé Traveset, editorial Graó

⁴ “Eres uno de nosotros”, Marianne Franke, editorial Alma Lepik

⁵ “La matriz divina”, Gregg Braden, editorial Sirio

Preguntar-nos sobre com mirem la realitat no és una qüestió especulativa, ni poc transcendent. Avui en dia els científics han demostrat que l'observador transforma la realitat que observa⁶, per tant la nostra intervenció educativa està profundament influenciada per la forma com cadascú de nosaltres generem la realitat que imaginem. Això posa en quarantena la idea de que es donin aprenentatges universals, perquè estan contagiats per la nostra mirada i per la forma com cada alumne ho vincula a la seva pròpia realitat. Potser es tracta de generar converses contextualitzades en les que les diferents visions hi tinguin un lloc i puguin contrastar-se, sota el paraigües d'una intervenció sensible a les necessitats dels infants, a l'hora que ben sustentada en un coneixement profund dels processos d'aprenentatge i de l'epistemologia dels coneixements curriculars.

L'emoció i els vincles

Hi ha un fenomen descrit pels físics que s'anomena el "entanglamiento". Quan dues partícules han estat en contacte en algun moment, per exemple formant part de la mateixa estructura material, i més endavant aquesta matèria es transforma i les partícules es disseminem en diferents contexts, independentment de l'espai en el que es trobin i del temps que hagi passat des que varen estar en contacte, es genera un lligam entre elles que les manté en relació per sempre més. Més endavant aquest fenomen, estudiat i comprovat en reiterades ocasions i circumstàncies, s'ha amplificat amb el concepte de "entrelazamiento", d'alguna manera totes les coses que formen part d'un mateix àmbit físic estan profundament vinculades, i amb el concepte de "ressonància morfogènica"⁷, en el sentit que allò que li passa a una espècie animal, per exemple quan les rates de New York descobreixen mecanismes per defugir de l'enverinament, les rates de la Xina fan el mateix aprenentatge molt més ràpidament o, fins i tot, simultàniament.

Imaginem-nos, doncs, si les partícules de les que estem parlant són específicament un òvul i un espermatozoide. En el moment de la seva fusió es genera una relació que estarà present per sempre, i vincularà al nou organisme a la resta d'organismes que formen part del mateix llinatge. D'aquí el poder dels vincles transgeneracionals en els sistemes familiars.

Els científics continuen avançant en aquesta direcció i d'alguna manera estan mostrant-nos com la pauta que connecta totes les coses està arrelada en les emocions, i que l'emoció més potent és l'amor. No en va Maturana⁸ diu que l'amor és allò que ens distingeix com a éssers humans, i que gràcies a que la nostra espècie ha sigut la més amorosa, és la que ha desenvolupat millor condicions per a la sobrevivència.

Portant aquest coneixement al context de l'educació ens adonem que es tractaria de crear contexts amorosos, que són els que permetran la seguretat i afavoriran les condicions per poder desenvolupar processos de vida i d'aprenentatge altament significatius. Mentre no està garantit l'amor, l'organisme ha de preocupar-se per resoldre les necessitats de sobrevivència, en el moment en que l'amor és una pauta bàsica, i satisfeta, en la relació, incondicional, aleshores l'organisme pot investigar més enllà d'aquestes necessitats vitals i realitzar-se en tot el seu potencial humà. Per tant,

⁶ "Y tu que sabes", de William Arntz, Betsy Chasse i Mark Vicente, editorial Palmyra

⁷ "El séptimo sentido: la mente extendida", Rupert Sheldrake y Angela Boto, editorial Vesica Piscis

⁸ "El árbol de la vida", Humberto Maturana, editorial Lumen Humanitas

en els centres educatius cal crear contextos amorosos que a l'hora estimulin les capacitats perquè els infants es facin preguntes suggerents sobre el món que habiten i sobre les seves possibilitats d'intervenir-hi i de comprendre'l, la qual cosa es dona en grup i permet continuar generant una cultura específicament humana.

La garantia d'amor inicial arriba de la relació amb la mare. L'Infant necessita, però, ampliar aquest context relacional primigeni i insubstituïble per tal d'esdevenir un ésser amb un nivell d'autonomia suficient que li permeti desenvolupar itineraris de maduració que mica en mica es vagin completant, i esdevinguin conquestes en el món relacional, emocional i cognitiu.

Quan la mare, els pares en general, estan atrapats en una situació complexa, per la seva relació, per la seva història personal, per les circumstàncies de la vida, ..., els fills, que els tenen un amor i una fidelitat profunda, es preocupen per ells i, d'alguna manera, els cuiden, i aleshores s'ocupen de situacions que no els corresponen, que no són les idònies per tal de desplegar les seves potencialitats biològiques, que requereixen d'un acompanyament social per tal d'esdevenir realitats concretes.

No podem defugir de la força dels vincles, formen part constituent de l'essència humana i per tant cal adonar-se de quines són les seves peculiaritats i veure quina és la millor manera per garantir que aquests vincles permetin el creixement harmònic dels infants.

No es tracta de generar situacions d'educació emocional prefabricades, es tracta d'incorporar la sensibilitat cap les manifestacions i necessitats emocionals dels infants per tal que formin part del seu itinerari de creixement, que és indissociable al desenvolupament de les capacitats cognitives i a la creació de coneixement significatiu, vinculat a la vida.

Quan no es donen les circumstàncies favorables per desplegar aquests processos, i els infants senten que han d'ocupar-se d'assumptes que tenen a veure amb les situacions de vida dels propis pares, comencen a actuar d'una forma especial, i expressen el seu malestar, el seu neguit, a través de manifestacions que nosaltres interpretem, confosament, com a característiques dels propis infants, quan en realitat són oportunitats per adonar-nos que alguna cosa està passant en el seu sistema familiar. Per exemple, quan un infant es manifesta amb molt moviment, quan no pot dormir, quan no vol menjar, ... Cada una d'aquestes manifestacions és una forma peculiar de posar de manifest que hi ha alguna cosa que no està ben ordenada en el seu context de vida, i si nosaltres ens quedem atrapats en el símptoma i l'identifiquem amb l'Infant, aleshores ancorem la dificultat i no possibilitem el canvi de la situació de fons. És el gran parany de les etiquetes.

El canvi de mirada

Per tot això ens cal fer un tomb a la situació i necessitem canviar la nostra mirada. Per exemple, hem de deixar de fixar-nos solament en allò que és aparent, que segueix una seqüència de causa-efecte, per exemple, concloent que un infant que acaba de tenir un germà petit està inquiet i es mostra agressiu perquè té gelos, ja que aquesta conclusió és molt simple i no ens informa de moviments més profunds. Sens dubte el naixement d'un germà pot ser un detonant per incrementar un malestar, però no és raó suficient per exemplificar que es mantingui el malestar, segurament hi ha raons de pes que fan que l'Infant mostri un neguit, que pot tenir que veure amb un procés d'insegurització

dels pares davant de la novetat d'una nova criatura, la possibilitat que aquest naixement actualitzi algun tema que havia quedat pendent de resoldre en la parella, o una multiplicitat d'altres possibilitats que no es resolen amb un plantejament simplificador i lineal d'aquestes qüestions.

Canviar la mirada vol dir, també, mirar en més direccions, no solament en la direcció de la criatura, també en la direcció de la família, tanmateix és necessària una mirada cap a nosaltres mateixos. Perquè quan un infant es neguiteja per alguna cosa, quan parlem d'ell i volem trobar-hi una sortida a les coses que ens manifesta, és prou evident que hi ha alguna cosa de nosaltres mateixos que també s'està veient afectada, potser perquè ens mostra quelcom que nosaltres volíem preservar de nosaltres mateixos, o bé perquè ens posa davant del repte d'haver d'assumir quelcom que en la cultura de la nostra pròpia família es vivia d'una forma molt diferent, ...

Tots aquells que acompanyem grups, que tenim cura de recolzar a d'altres, necessitem fer un treball personal per esbrinar quins són els punts foscos de la nostra història personal, i fer que emergeixin i puguin ser treballats. Si no fem aquest pas moltes vegades podem quedar atrapats en un tipus d'interacció professional que més que ajudar a l'altre a fer un pas endavant l'obligui a continuar actuant com ho ha estat fent fins el moment, i sorprenentment ho farà per amor. Per mirar diàfanament a l'altre cal que tinguem molt coneixement de nosaltres mateixos. En definitiva, hem d'adonar-nos quin és l'amor que mou a l'infant a actuar com ho està fent, i quin és el nostre amor que fa que ens posicionem davant de la manifestació d'aquest d'una manera determinada, que potser no l'ajuda a créixer, i que caldrà que revisem per avançar-hi.

Sovint la dificultat que ens limita a l'hora d'actuar d'una altra manera en relació amb els infants està vinculada a emocions que hem adoptat del nostre sistema familiar⁹. Aquestes emocions són inconscients, de molta intensitat, i de llarga durada. Sovint, també, aquestes emocions estan estretament lligades a la por, la por a no fer-ho prou bé, la por a sentir-nos exclosos, a no tenir l'amor i reconeixement necessaris per la sobrevivència, la por al risc que implica confiar i entregar-nos, potser perquè tenim la sensació que no varem tenir experiències positives en aquest sentit, ...

Cal que establim un lligam estret entre les intencions educatives que tenim i la mirada amb la que actuem en la relació amb els infants i llurs famílies. En aquests moments sabem que allò que pensem s'acompleix, indistintament que en tinguem consciència o no, i que quan mirem alguna situació, nosaltres i les nostres circumstàncies personals i familiars, formen part d'allò que mirem, de tal manera que no podem sostraure'ns als esdeveniments que es donen en el procés d'intervenir i de mirar. Per això és tant important afavorir tots els processos que permetin que aquesta mirada estigui el menys contaminada d'implicacions que poden despertar en l'infant vivències que siguin confuses, o motiu de ser cuidades, el/la educadora és la "gran" i s'ha d'ocupar de les criatures, no a l'inrevés.

El paper dels educadors/es, el paper de la família

Des d'aquesta perspectiva ens cal clarificar molt bé quin és el lloc, quin és el paper que a nosaltres ens correspon com a educadors i educadores, i quin és el que li correspon a la família. Si nosaltres ens sentim millor que la família, si volem canviar-la, la família es retirarà o bé es mostrarà bel·ligerant. La família és la primera, ella té el

⁹ "Felicidad dual", Guntar Weber, editorial Herder

protagonisme i la prioritat en relació a l'educació dels fills, nosaltres som una part petita, en certa forma, efímera, en el procés de creixement dels fills. Sens dubte som una part important del procés, en tot cas cal que ens sapiguem situar en la mesura justa en el lloc que ens correspon com a educadors i educadores.

La família aporta la seguretat i el benestar emocional, això és quelcom que ha de garantir. L'escola, el educador/a, aporta a l'aula, l'alegria per viure. Allò que és específic de la família és la garantia que el context social íntim de la criatura es farà càrrec de generar les condicions favorables per a la seva sobrevivència, i la creació de les bases per la seva realització. L'escola, els centres educatius, s'ocupen més de la seva realització, del desplegament del potencial de la seva estructura interna, posant-lo en la dimensió del l'àmbit social i cultural dels contextos als que pertany. Per això és tan important que tot allò que l'Infant es trobi en aquest itinerari de maduració i aprenentatge estigui vinculat a la vida. Una frase que m'agrada escoltar d'una de les meves mestres, na Angèlica Olvera, és: el currículum que no està al servei de la vida, és un currículum abocat a la ignorància.

Per altra banda, acompanyar els processos de creixement i desenvolupament cognitiu dels infants de manera que puguin desplegar el seu potencial en contextos cuidats i relaxats no és, ni de bon tros, sinònim de que els infants puguin fer qualsevol cosa a l'aula. Per suposat que caldrà marcar límits, ajudar a l'infant a situar-se en un ambient en el que no està sol, i en el que s'hi breguen necessitats molt diverses. Posar límits a les criatures és una immillorable manera d'ajudar-los a ubicar-se, a saber quin és el terreny de joc i quines són les normes, encara que siguin rudimentàries, que en aquest lloc es manegem. La condició és que siguin límits sensibles emmarcats en contextos amorosos.

Malgrat que sovint tenim clares certes coses en relació als infants, i fins i tot podem intuir que necessiten un tipus d'atenció i acompanyament per part de la família que aquesta potser no està afavorint, no podem utilitzar aquesta "raó" per situar-nos davant de la família com a jutges, ni tan sols com a mediadors. Respectar profundament el lloc i la manera de fer de la família, és la garantia bàsica per a poder establir amb ells una mínima comunicació, que ens apropi i no ens allunyi. El fet que puguem no compartir certes maneres de fer amb la família no implica que no puguem rescatar aquelles coses positives que està fent per la criança dels seus fills, entenent que gairebé sempre els pares i mares actuen amb ells amb la millor intenció possible, malgrat els resultats no siguin sempre el més desitjables.

Per poder-nos situar d'una bona manera davant d'aquest repte hem d'assentir a la realitat de la família, hem de poder comprendre on està el seu amor cec, aquest amor benintencionat que no aconsegueix una bona finalitat, acceptant tal i com són les coses, renunciant a la fantasia de que podem intervenir en el seu destí argumentant que nosaltres sí sabem el que li falta a l'infant i a on està fent aigües la intervenció dels pares.

L'acte educatiu és un acte profundament amorós, especialment per part dels educadors, no tan sols per la generositat del temps que s'hi dedica, sabent, en molts casos, que no tindrem l'èxit desitjat, sinó també per la humilitat que comporta el fet d'acceptar profundament la realitat de la família i no pretendre interferir-hi. Això passa per adonar-nos del desordre que hi ha en el sistema i el dolor que aquest desordre està generant en els seus membres. Des de la perspectiva sistémico-fenomenològica aquesta possibilitat passa perquè puguem actuar des de la nostra mala consciència,

això vol dir que malgrat el meu propi criteri personal, malgrat el meu estil relacional, que he adquirit a través de la vinculació amb la meva família d'origen, i malgrat totes les seves costums, creences, valors, ..., puc establir una relació amable, comprensiva i amorosa, amb una família que està actuant amb els seus fills des de valors i maneres de fer fins i tot oposades a les meves.

A tall de conclusions: actituds que reforcen l'èxit de la infància

Mica en mica es va dibuixant un panorama que ens parla de la importància dels vincles, i de com aquests són multidireccionals. Aquest fet va associat a una realitat, sens dubte la vida és complexa. Una de les preguntes importants davant de tot el que estem parlant és la següent: segueixo l'itinerari de la vida, o intento navegar-hi a contracorrent? Si volem vincular-nos significativament amb els infants, i de retruc amb llurs famílies, cal que ho fem des de tal i com se'ns mostra la vida, sense judicis de valors ni expectatives exagerades. Una forma de contrastar aquesta manera de fer la trobem quan ens adonem si allò que fem ens debilita o ens enforteix. Per molta raó que tinguem, per molt coherent que sigui el nostre plantejament, per molta il·lusió que tinguem en una cosa, en un objectiu, ..., si al dur-lo a terme sentim que ens debilita vol dir que no està ben enfocat i que ens cal mirar-ho des d'una altra perspectiva i plantejar-nos una altra direcció.

Dit d'una altra manera, i això ens afecta tant a pares i mares, com a educadors i educadores, perquè qualsevol criatura tingui èxit en la seva vida, hem de sostraurè'ns de les nostres necessitats personals i esdevenir éssers amorosos que confiem plenament en les seves capacitats, a l'hora que confiem en els nostres recursos per a fer-ho el millor i més complet possible.

Ens caldrà, també, mirar amb bons ulls a les famílies dels nostres alumnes. Quan aquests senten que no s'han de justificar davant de nosaltres, que nos el jutgem, i que no rebutgem els seus orígens, troben una tranquil·litat que els permet situar-se a l'escola d'una manera diferent que si es dona una actitud contrària per la nostra part. Potser no podrem obtenir grans resultats amb algunes criatures, perquè mentre estan a l'escola estan mirant cap a casa degut a que allà hi han deixat algun assumpte pendent, si més no haurem afavorit un espai d'interacció ric en moltes possibilitats.

Tanmateix els educadors juguem amb un avantatge. Coneixem en profunditat quins són els processos maduratsius de la infància i, per tant, no ens neguitegem tan ràpidament com ho poden fer els pares davant de certes manifestacions evolutives de les criatures, que sovint aquests consideren com a dificultats dels seus fills i, de retruc, els genera el sentiment de culpa de que no ho estan fent prou bé, o volen compensar-ho, a partir d'obsequis, o d'una dificultat per posar-los límits quan estan amb ells per tal que no se sentin, suposadament, malament, i entren en un cercle viciós de difícil sortida. La qüestió, en aquet sentit, és com continuem sorprenent-nos de les meravelles, miracles es podria dir en algunes ocasions, dels processos maduratsius que els infants fan, de les seves grans conquestes, que requereixin d'un seguit de prèvies que sovint no es visualitzen, i a partir d'aquesta capacitat de sorprendre'ns ajudem als pares i mares a adonar-se del valor extraordinari del que els seus fills estan processant en cada moment de la seva evolució.

Hi ha un nombre important d'actituds bàsiques per acompanyar un bon procés de creixement. A més a més de les dites fins ara, caldria afegir-hi l'agraïment. Una altra frase que he après de les meves mestres en aquest abordatge sistèmic és que tan sols

un cor agraït pot aprendre. I aquí es torna a tancar el cercle perquè per ser agraït hom ha de sentir que té el necessari, ni més ni menys. Quan a una criatura se li dona més del que necessita, es torna arrogant, i exigeix sempre més i més. Quan no se li dona el mínim necessari, es torna compulsiva a la recerca del que li manca, i sempre trobarà alguna cosa a faltar, i no se sentirà completa. En ambdós casos l'infant no assolirà un bon grau de felicitat i aquest desequilibri el mantindrà al llarg de la vida, a no ser que més endavant, ja en la vida adulta, faci un procés de treball personal que l'ajudi a situar aquests extrems.

Per completar un mica més tota aquest panoràmica podem fer esment de la frase de Maturana¹⁰ quan defineix l'amor: el reconeixement de l'altre com a legítim altre en convivència amb hom. Potser aquí rau un dels reptes més importants del fet educatiu, i de la forma com establim els vincles, que va més enllà de l'acceptació i fins i tot del respecte, ja que aquests sempre segueixen una direcció de mi cap l'altre. Aquest reconeixement del que parla Maturana no posa cap mena de condició, és un reconeixement diàfan, no negociable, de que l'altre és diferent a mi i que això no el fa ni millor ni pitjor, sinó un interlocutor digne i un ésser vàlid, en el sentit més ampli de la paraula, sense condicions de cap mena. Mauricio i Rebeca Wild¹¹ afegeixen a aquesta definició d'amor quelcom de la seva pròpia collita, diuen que l'amor és el reconeixement de l'absurd de l'altre, ja que l'altre forma part del caos extern amb el que interactua la nostra estructura orgànica, i encara més, diuen que no es poden donar relacions d'alteritat sinó es donen les condicions bàsiques per la sobrevivència, i també de respecte i apreciació.

El títol del taller no era anecdòtic: "Vincles en la interacció, un passeig per l'amor i l'escolta". Realment per acompanyar els processos de creixement de les criatures ens cal contemplar aquesta dimensió de l'amor, que ha de ser un garant de la seguretat bàsica, i a aquesta capacitat d'estar sensibles a les seves manifestacions, així com a les sensacions que desperten en nosaltres. Abans parlàvem de canviar la mirada, per això fa falta escoltar, escoltar profundament l'expressivitat de les vivències dels infants i, a l'hora, les ressonàncies que aquestes generen en nosaltres. Tan sols a partir d'aquesta sensibilitat i comprensió podrem entrar en sintonia amb les necessitats bàsiques de les criatures, la qual cosa ens possibilitarà un tipus d'intervenció que afavoreixi el desplegament de totes les seves capacitats, que inclouen, sens dubte, el desenvolupament d'un bon coneixement de si mateixes i del món que les envolta, a la vegada que implica l'adquisició d'unes eines i d'uns coneixements, que els facilitin la seva implicació en els contextos que comparteixen, així com el desplegament dels programes bàsics de la seva estructura interna com a organismes vius, i com a éssers humans.

Bert Hellinger diu que una frase que per a mi és extraordinària: "la pau comença en el cor de les dones". Sento, com a prolongació d'aquesta idea, que l'escola, els centres educatius, poden ser els espais que continuïn amb aquesta missió, no tant perquè siguin capaços de gestionar actes per treballar la pau un cop a l'any, encara que soc conscient que això és una simplificació, sinó perquè integren com una intenció principal aquesta actitud amorosa de la que hem parlat al llarg del taller

Carles Parellada Enrich (ICE UAB)

La Torre de Claramunt, 9 de juny de 2009

www.xtec.cat/~cparella – www.blogs.uab.cat/pedagogiasistemica

¹⁰ "Emociones y lenguaje en educación y política", Humberto Maturana, editorial J. C. Saez

¹¹ "Aprender a vivir con niños", Rebeca Wild, editorial Herder